

Fári László¹

Fenyegetés és elrettentés, különös tekintettel a kommunikációra a második világháborútól napjainkig

Threats and Deterrence, with Special Emphasis on Communications from WWII to the Present

Absztrakt

Napjainkban a modern fenyegetési, elrettentési és kommunikációs eljárások ismerete és alkalmazása mind stratégiai, mind pedig taktikai szinten egyaránt természetesnek mondható hadművészeti szempontból. Ugyanakkor a szerző szerint fontos és érdekes tanulmányoznunk a második világháborútól napjainkig lezajlott vonatkozó eseményeket, mivel azok számos tanulsággal szolgálhatnak számunkra is.

Kulcsszavak: elrettentés, fenyegetés, 20. század, kommunikáció, technológia, hadművészet

Abstract

Nowadays, the knowledge and application of modern threat, deterrence, and communication techniques are taken for granted at both the strategic and tactical levels. At the same time, according to the author, it is important and interesting to study the relevant events that have taken place from World War II to the present day, as they can provide us with many lessons.

Keywords: deterrence, threat, 20th century, communication, technology, overview, art of war

¹ Okleveles történész, e-mail: fari.marton@spartan.hu

Bevezetés

Napjaink technológia uralta környezetében talán hajlamosak lehetünk csak a szuperszámítógépekre, a közösségi médiára² és – különösen napjaink biztonsági kihívásait vizsgálva – az egyes fegyveres konfliktusokban rejlő fenyegetésekre, valamint az elrettentésre gondolni. Könnyen belátható azonban, hogy a technológia³ és bizonyos kommunikációs eljárások a 20. században már különösen kritikus szerepet játszottak az egyes társadalmi struktúrákban, illetve a hadtudomány fejlődésében. A kommunikációelmélet és a hadtudomány keresztmetszetét ugyanakkor kiválóan tárja elénk Szak Andrea két korábbi munkájában.⁴ Jelen tanulmány a 20. századi hadművészetben megjelent egyes kommunikációs készségeket és képességeket vizsgálja azzal a céllal, hogy egyrészt a magyar hadtudomány vonatkozó területén meglévő eddigi ismereteket tovább gazdagítsa és felfrissítse,⁵ másrészt annak érdekében, hogy egy vonatkozó kutatás további elemeit megfogalmazza. További célkitűzésem az is, hogy a tárgyalt időszakban megjelent egyes fenyegetési és elrettentési eljárásokat is vizsgáljam. Hadtudományi szempontból hangsúlyozandó, hogy Füzi szerint⁶ az egyetemes és magyar hadművészet megismerő és feltáró jellegű törekvése alapján az ókortól napjainkig vizsgálja a katonai fenyegetés és elrettentés vonatkozó kérdéseit. De ha csak rövid történeti idősávokban gondolkozunk, akkor is könnyen találhatunk az előbb említett témakörökre számos példát az elmúlt negyed évszázadban. Megközelítésem módszertana és sarokköve multi- és interdiszciplináris jellegű, nemcsak azért, mert szakmai ismereteim is megkövetelik ezt, hanem azért is, mert elismert szakírók, például Németh⁷ is rögzítették már ennek szükségességét, de nehézségeit is. Ugyancsak Németh rendkívül plasztikusan mutatja be eddig a hazai szakirodalomban egyetlen, a tárgyalt témához szorosan kapcsolódó monográfiában a lényegi összefüggéseket és példákat.⁸ Az előbb említett szakember egy másik publikációjában⁹ pedig azt mutatja be plasztikusan, hogy miként váltak az egyes technológiai, de különösen kommunikációs vívmányok napjaink hadviselésének szerves részeivé. Ezt a gondolatot alapul véve és – talán stílusosan – kombinálva az elhíresült ókori mondással: „nincs új a nap alatt”.¹⁰ Módszertanom az elérhető hazai és nemzetközi források elemzését csakúgy magában foglalja, mint azok kritikáját, így döntően megismerő, azaz kvalitatív. Az így kinyert ismereteket igyekszem lényegi csomópontokba, pontosabban esettanulmányokba

² BÁNYÁSZ 2020.

³ A technológia fogalma: Mindazon módszereknek és eszközöknek az ismertetése, amelyeknek segítségével a nyersanyag használati tárgyakká dolgozható fel. Forrás: A magyar nyelv értelmező szótára. Érdekes adalék, hogy a kifejezés az ókori görögöktől eredeztethető, ugyanis τεχνολογια < τεχνη „mesterség” + λογος „tan” + toldalék ια) az ember által készített olyan célszerű, az egyéni (emberi) képességeit megnövelő eszközökről (például gépek, anyagok és eljárások), valamint azok alkalmazásáról szóló ismeretek összefoglaló neve, amelyek segítségével az emberiség egyre többet tud megismerni, megváltoztatni, megőrizni stb. az őt körülvevő világból. Forrás: BÉRCZI 1985.

⁴ SZAK 2014; SZAK 2018.

⁵ FÜZI 1986; SÖRÖS 1964.

⁶ FÜZI 1986.

⁷ NÉMETH 2019.

⁸ NÉMETH 2021.

⁹ NÉMETH 2013.

¹⁰ Latinul: Nihil sub sole novum est. Konkrét eredetét ennek a szállóigének vita övezi, mégis legtöbbször a Biblia Ószövetségének egyik könyvéből, a Prédikátor könyvéből (Ecclesiastes) származtatják, így ókori eredetét – álláspontom szerint – mi is helyben hagyhatjuk.

rendezni, majd levonni a következtetéseket. Fontos ugyanakkor hangsúlyoznom, hogy bár választott témámhoz kétségtelenül kapcsolódik az orosz–ukrán konfliktus és az izraeli–gázai fegyveres összeütközés, mégis ezek megfelelő tudományos-szakmai értékelését azért sem vállalhatom hiteles módon, mert publikációm lezárásakor (2025. március vége) egyrészt sajnálatos módon még zajlanak, másrészt csak bizonyos részmegállapításokat tehetnék. Viszont a későbbiek során az előbb említett konfliktusok minden bizonnyal számos szakmai és tudományos mű vizsgálatának tárgyát képezhetik, és feltett szándékom mindezek további vizsgálata.

A tárgyalta időszak meghatározása

Időbeli értelemben a címben szűkített időszakot leggyakrabban a következő főbb történelmi korszakokra bontják, attól függően, hogy milyen szempontból (politikai, gazdasági, társadalmi, technológiai) vizsgáljuk:

1. Történelmi és politikai szempontból

1.1. A hidegháború időszaka (1945–1991), amelynek lényegi elemei:

- a két világhrend uralta helyzet: USA (nyugat, kapitalista) és Szovjetunió (kelet, kommunista) szembenállása;
- berlini blokád, koreai háború, kubai rakétaválság, vietnámi háború;
- fegyverkezési verseny, űrverseny;
- a világ kettészakadása: NATO vs. Varsói Szerződés.

1.2. A posztszovjet korszak/globalizáció kora (1991–2001), amelynek lényegi elemei:

- a Szovjetunió összeomlása, egypólusú világrend;
- az USA mint globális szuperhatalom megerősödése;
- az Európai Unió bővülése, liberalizált gazdaságok, információs forradalom kezdete.

1.3. A 21. század kihívásai (2001–), amelynek lényegi elemei:

- 2001. szeptember 11., új korszak kezdete – terrorizmus elleni globális háború;
- Kína felemelkedése, geopolitikai átrendeződés;
- gazdasági válságok (például 2008), technológiai áttörések (AI, internet, digitalizáció);
- klímaváltozás, migráció, társadalmi polarizáció erősödése;
- Covid-19-világjárvány, majd újabb háborús konfliktusok (például Ukrajna, Közel-Kelet);
- az Európai Unió bővülése, liberalizált gazdaságok, információs forradalom kezdete.

Érdekes és fontos adalék, hogy a 20. század két nagy világháborúja (1914–1918 és 1939–1945) már önmagukban – az óriási pusztításon túl – jelentős változásokat hoztak a haditechnika és a kommunikáció terén, amit tovább bonyolít az úgynevezett hidegháború időszaka, amelyet Gaddis röviden politikai és katonai versengésként,¹¹

¹¹ GADDIS 2005.

míg Westad ideológiai konfliktusként¹² jellemez. Történészként szinte kötelező megemlítenem Eric Hobsbawm-t, aki munkájában globális hatásokra koncentrált,¹³ és nevéhez fűződik az úgynevezett „kis 20. század” (1914–1991) fogalma.

Az 1. táblázatban röviden összefoglaltam az általam tárgyalt időszak főbb jellemzőit.

1. táblázat: A második világháborútól napjainkig tartó időszak egy lehetséges felosztása és egyes jellemző vonásai

Időszak	Fő jellemzők
1945–1991	Hidegháború időszaka: Kétpólusú világrend, USA vs. Szovjetunió; fegyverkezési és őrverseny; koreai és vietnámi háború; kubai rakétaválság. a világ kettészakadása: NATO vs. Varsói Szerződés.
1991–2001	Egypólusú világrend, globalizáció kezdete: Szovjetunió összeomlása; USA-dominancia; információs társadalom kibontakozása.
2001–2020	Globális terrorizmus és digitális forradalom: 9/11 után új geopolitikai korszak; Irak és Afganisztán háborúi; technológiai áttörések (internet, mobilkommunikáció, közösségi média).
2020– napjaink	Pandémia, új hidegháborús hangulat, globális válságok: Covid–19-világjárvány; klímaváltozás; ukrainai háború; ellátási láncok problémái; társadalmi polarizáció.

Forrás: a szerző szerkesztése

Az elrettentés

Bár az elrettentést¹⁴ hajlamosak lehetünk inkább a hidegháborúhoz társítani, annak gyökerei és különböző formái szervezett módon már az ókorban megjelentek.¹⁵ Kutatásaim szerint a 20. században ezek az alábbi fő csomópontokban jelentek meg:

¹² WESTAD 2017.

¹³ HOBSBAWM 1994.

¹⁴ Az elrettentést a biztonságpolitikai tudományterület, így a hadtudomány is számos területen nyilván tartja. Amennyiben azt a katonai hatalomhoz sorolja, akkor: „A katonai hatalom mások magatartásának befolyásolása fegyveres erő alkalmazásával vagy az azzal való fenyegetéssel. A fegyveres erőszak alkalmazásának lényege a másik magatartására gyakorolt hatás, nem pedig az erőszakkal okozott veszteség vagy kár. A kívánt hatást a további erőszak kilátásba helyezése éri el, társulva azzal a biztosítékkal, hogy az erőszakot alkalmazó fél akaratának teljesítése esetén az erőszak elkerülhető. A katonai erő funkciói közül az elrettentés és a kényszerítés gyakorol hatást az ellenség szándékaira. A védelem nem az ellenség szándékaira, hanem képességeire irányul: az elrettentés célja, hogy az ellenség tartózkodjon a cselekvéstől. Forrás: Közzolgálati Online Lexikon, lásd: <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/katonai-hatalom/>

¹⁵ What Is Deterrence? Lásd: <https://education.cfr.org/learn/reading/what-deterrence>

1. Richard Chersicla¹⁶ négy alapvető tényezőt elemez, amelyek szükségesek egy hatékony elrettentő fenygetés kialakításához. Főként Thomas Schelling elrettentési elméleteire összpontosít, és bemutatja az elrettentés fejlődését a 20. század második felében.
2. Patrick M. Morgan tanulmányában¹⁷ az elrettentés történetét és elméletét tárgyalja a 20. század során. Rávilágít a fenygetések szerepére és a hatékony kommunikáció fontosságára az elrettentési stratégiákban.
3. Obradovic és Black közös publikációja¹⁸ pedig az elrettentés oktatásának modern szemléletét tárgyalja, és kiemeli, hogy a kommunikációs stratégiák milyen szerepet játszottak a 20. századi elrettentés fejlődésében.
4. Nye bár a kiberbiztonságra összpontosít,¹⁹ részletesen tárgyalja a hidegháborús elrettentési modelleket, és azt, hogyan fejlődött a fenygetéskommunikáció a 20. század folyamán.

Esettanulmányok

Az alábbiakban néhány fontos esettanulmányt elemzek, amelyeket a tárgyalt téma szempontjából fontosnak tartok.

1. Az úgynevezett „pokol tüze” kampány a jemeni húsz²⁰ lázadók ellen. A 2025 márciusában Donald Trump amerikai elnök által meghirdetett precíziós légi csapásokat magában foglaló katonai művelet azért sorolandó az esettanulmányok közé, mert annak kinyilvánítását az amerikai elnök az X (korábban Twitter) közösségimédia-platformon tette közzé elég hangzatos módon a következőket megfogalmazva: „Lejárt az időtök, és a támadásaitoknak véget kell vetni, mátl kezdve. Ha nem teszitek, olyan pokol fog rátok zúdulni, amelyet még soha nem láttatok.”²¹ Az amerikai elnök nem sokkal később beváltotta fenygetését, amelynek eredményeként a hírügynökségi jelentések szerint legalább 31 civil meghalt, és 101 megsebesült.²² Különös pikantériáját adta ennek a konfliktusnak az a 2025. március végén napvilágot látott hír, amely szerint a Signal üzenetküldő alkalmazáson keresztül magas rangú amerikai biztonsági tisztviselők tárgyalták meg a beavatkozást. A beszélgetés részleteit a *The Atlantic* nevű online magazin publikálta.²³ A beszélgetés tartalmát számos kritika érte, de

¹⁶ CHERSICLA 2019.

¹⁷ MORGAN 2017.

¹⁸ OBRADOVIC–BLACK 2020.

¹⁹ NYE 2016.

²⁰ „A húsz mozgalom, amelyet ismerünk Anszár Allah (Allah követői) néven is, csak az egyik szereplője az évtizedes jemeni polgárháborúnak. Az 1990-es években indultak, amikor vezetőjük, Husszein al-Húsz meghirdetett egy vallási megújulási mozgalmat az iszlám síita irányzatához tartozó, azon belül létező zaidi ágat követők körében Jemen általuk lakott északi részén, tulajdonképpen a helyi törzseket fogva össze. Némileg különböznek ugyan a hagyományos iráni és iraki síita vonalat követőktől, de ha kell, szolidaritásukat mindig készek kifejezni síita hitsorsosaik irányába, a szunnita többséggel szemben is.” Lásd SIKLÓS 2024.

²¹ Sky News 2025.

²² Sky News 2025.

²³ DEBUSMANN 2025.

a legnagyobb nemzetbiztonsági problémát és vitát annak kiszivárgása okozta az amerikai belpolitikai életben.

2. Az úgynevezett Daisy-reklám, 1964. A reklám említése első olvasatra talán távol esik a tárgyalt témánktól, azonban lényege egy ikonikus és erősen hatásos politikai reklám volt, amelyet Lyndon B. Johnson amerikai elnök választási kampánya sugárzott 1964-ben. Ez a reklám az egyik legkorábbi példája annak, hogyan lehetett a félelemre építő kommunikációval politikai előnyt szerezni. Tartalmát illetően egy kislányt mutatott, aki egy réten állva margaréta szirmait számolja. Majd a jelenet hirtelen visszazámlálásba vált, és egy nukleáris robbanás képével ér véget. Ezután Johnson hangja hallatszik: „These are the stakes: To make a world in which all of God's children can live, or to go into the darkness. We must either love each other, or we must die.”²⁴ Szabad fordításban: „Ez a tét. Hogy olyan világot teremtsünk, amelyben Isten minden gyermeke élhet, vagy hogy a sötétségbe menjünk. Vagy szeretni kell egymást, vagy meg kell halnunk.” Ez a vizuális és auditív hatás nukleáris háború fenyegetésével ijesztette meg a nézőket, és burkoltan sugallta, hogy Johnson republikánus ellenfele, Barry Goldwater veszélyt jelenthet a világ békéjére. A fenti példa főleg kommunikációelméleti szempontból jelentős, de annak tartalma jó példa az elrettentés a politikai kommunikáció területén történő használatára.
3. Kubai rakétaválság, 1962. Ennek a történelmi eseménynek a lényege az volt, hogy a Szovjetunió nukleáris rakétákat telepített Kubába, amit az USA komoly fenyegetésként értékelte. John F. Kennedy elnök blokádot hirdetett, és intenzív diplomáciai kommunikáció révén végül a válság megoldódott. A válság során a „forródrót”²⁵ és a titkos diplomáciai csatornák kulcsszerepet játszottak a nukleáris háború elkerülésében, amelyhez, egyes megállapítások szerint az emberiség addig még sohasem állt ilyen közel.²⁶
4. Nixon és a „madman elmélet” (1969–1970). Richard Nixon elnök azt az elrettentési stratégiát alkalmazta, hogy a vietnámi háború során elhitette ellenfeleivel, hogy hajlandó lehet szélsőséges katonai lépésekre, beleértve a nukleáris fegyverek bevetését is. Kommunikációs stratégiai célja az volt, hogy az észak-vietnámi vezetés úgy érezze, az USA kiszámíthatatlan és veszélyes.
5. Berlini blokáds és légihíd (1948–1949). A berlini blokáds és légihíd az egyik legkorábbi és legkritikusabb válság volt a hidegháború során, amely a Szovjetunió és a nyugati szövetségesek közötti politikai és katonai feszültségek éles megnyilvánulása volt. A konfliktus központi eleme a fenyegetés és az elrettentés, valamint a kommunikáció stratégiai szerepe volt. Kutatásaim szerint a Szovjetunió a blokádot mint stratégiai fenyegetést alkalmazta, hogy kikényszerítse a nyugati hatalmak kivonulását Nyugat-Berlinből. Egyfajta kényszerítő diplomáciaként

²⁴ TheLBJLibrary 2012.

²⁵ „A Moszkvát Washingtonnal összekötő »forródrótról« létrehozásáról 1963. június 20-án írták alá a szovjet–amerikai megállapodást. Az amerikaiak által forródrótként, a szovjetek által vörös telefonként ismert szerkezet rendszeresítése előtt Kennedy és Hruscsov még közvetítő ügynökökön keresztül tárgyalt a kubai rakétaválság során. A forródrótról végén található kezdetleges teleirőgépet csak a hetvenes évektől váltotta fel közvetlen telefonvonal.” Forrás: A hidegháborús forródrótról története 2003.

²⁶ Hajszálnyira az atomháborútól: a kubai rakétaválság 2023.

a nyugati államok számára világossá tette, hogy Moszkva kész akár erőszakos lépéseket is tenni érdekeinek érvényesítésére. Az Egyesült Államok és szövetségesei elrettentő válaszlépésként megszervezték a berlini légihidat, amelynek nemcsak logisztikai, hanem szimbolikus jelentősége is volt. Az Egyesült Államok jelezte, hogy képes és hajlandó megvédeni érdekeit Berlinben, és nem enged a szovjet nyomásnak. Az elrettentés stratégiája itt abban nyilvánult meg, hogy a nyugati államok nem katonai konfrontációval, hanem egy hatalmas logisztikai művelettel válaszoltak, amely hosszú távon fenntarthatatlanná tette a szovjet blokádot.

6. Az Öbölháború (1990–1991).²⁷ Röviden összefoglalva ez az egyik legjelentősebb 20. századi konfliktus, amely kiemelten demonstrálta a fenyegetés és elrettentés stratégiáit, különösen a kommunikáció szempontjából. A konfliktus során az Egyesült Államok és szövetségesei különböző kommunikációs stratégiákat alkalmaztak Irak visszatartására és végső soron katonai akcióra kényszerítésére. A konfliktus előzményeit és bonyolultságát jól mutatja be a következő idézet: „A nagy párbaj, a csaták csatája elkezdődött”.²⁸ 1990 augusztusában az Irak által végrehajtott agresszió vezetője, Szaddám Huszein katonai erővel lerohanta Kuvaitot, gyorsan elfoglalta az országot, és egy részét uralma alá vonta.²⁹ A konfliktus fenyegetési és elrettentési dinamikáját tekintve:

- Az Egyesült Államok és szövetségesei azonnali katonai jelenlétet demonstráltak a térségben, hogy elrettentsék Szaddám Huszeint Kuvait további elfoglalásától.
- Irak válaszul propagandát alkalmazott, például nyílt fenyegetéseket tett Izrael ellen, hogy megossza az arab koalíciót.
- Az amerikai Stratégiai Kommunikációs Hálózat gondoskodott arról, hogy Szaddám megértse a háborús következményeket, bár ezt az iraki vezetés alábecsülte.

A konfliktus kommunikációs és információs hadviselési szempontjait vizsgálva úgy értékelhető, hogy a háború egyik legfontosabb aspektusa az információs hadviselés volt: a média felhasználása az ellenség és a hazai közvélemény befolyásolására.

A média nem csupán informál, hanem alakíthatja a külpolitikai döntéseket, mivel a közvélemény és politikai szereplők reakcióját is befolyásolja.

A CNN és más hírcsatornák példátlan módon közvetítették a konfliktust, ami új szintre emelte a nyilvános diplomáciát és az elrettentés eszközeit. Ennél a pontnál különösen hangsúlyozni kell az úgynevezett „CNN-effektust”, ami tulajdonképpen egy politikatudományi és médiakutatási fogalom, és arra utal, hogy a modern tömegmédia, különösen a 24 órás hírcsatornák (például a CNN) folyamatos tudósításai milyen hatást gyakorolnak a közvéleményre és a politikai döntéshozatalra. A folyamatos híradások gyorsan eljutnak a politikai vezetőkhez és a közvéleményhez, nyomást

²⁷ Itt mindenképp érdemes tisztáznunk, hogy a köznyelvben ez a fegyveres összecsapás „Öbölháború”-ként vált ismertté, és szakmailag is több névvel illethető. Tekintettel a tárgyalt témámra, nem tekintem feladatommak és nem töreksem a hadtörténelmi értelemben pontos magyar nyelvű meghatározásra.

²⁸ Szaddám Huszein 1991-ben úgy gondolta, megnyerte a történelem első élőben közvetített háborúját 2020.

²⁹ TARJÁN M. 1990.

gyakorolva a kormányokra, hogy gyorsan reagáljanak egy-egy nemzetközi válságra vagy humanitárius katasztrófára. Másként megfogalmazva a folyamatos közvetítések hatására a háború szinte beköltözött a nappalikba vagy a hálósobákba; ez volt az első alkalom, amikor élőben lehetett követni a háborús eseményeket. Azt is fontos megjegyezni, hogy ez a háború tette lehetővé az első „modern” katonai médiaszemélyiség megjelenését és szinte sztárrá emelkedését Herbert Norman Schwarzkopf Jr. (1934–2012) személyében, aki 1988 és 1991 között az Egyesült Államok hadseregének központi parancsnokságát (CENTCOM) irányította, majd az Öbölháború idején a koalíciós csapatok főparancsnoka volt. Az első tévés háborúnak is mondott hadműveletben többször ő mutatta be a precíziós csapásokat, majd a 90-es években a legismertebb katonaként általános népszerűségnek örvendett, jellegzetes stílusa miatt (és vélhetően a háborúban elsöprő koalíciós győzelmet eredményező „Desert Storm” elnevezésű hadművelet okán) a „Viharos Norman” becenevet ragasztották rá.³⁰ Keeble³¹ és Gerbner³² szerint Schwarzkopf nemcsak katonai stratégiájával, hanem kommunikációs képességeivel is kiemelkedett az alábbiak szerint:

- Nyilvános sajtótájékoztatók és médiakezelés. Schwarzkopf rendszeres sajtótájékoztatókat tartott, amelyeken részletesen bemutatta a hadműveletek előrehaladását. Közvetlen, világos kommunikációs stílusa segítette a közvélemény támogatásának fenntartását.
 - Hadműveleti megtévesztés (*deception operations*). A média és a katonai kommunikáció egy része szándékosan félrevezető információkat tartalmazott, hogy Irakot stratégiai hibákra kényszerítsék.
 - Diplomáciai kommunikáció és szövetséges koordináció: A katonai vezetők és politikai döntéshozók közötti folyamatos kommunikáció biztosította a hatékony együttműködést. Irak szintén erős médiakampányt folytatott, amelyben az USA által okozott civil károkat hangsúlyozta, hogy nemzetközi nyomást helyezzen az amerikai vezetésre.
7. India és Pakisztán nukleáris elrettentése (1998). A konfliktus hátterében valódi atomnagyhatalmak (India, Pakisztán, Kína) egymáshoz való viszonyát, de leginkább versengésük okait kell ismernünk, ami látszólag területiális vita (az úgynevezett kasmíri vitatott terület áll a középpontjában). Nem szabad elfelednünk azonban azt, hogy a konfliktus legfontosabb szereplői mind állami, mind vallási szempontból komoly különbségeket mutatnak, s vitáik gyökere ebben is keresendő. 1971-ben India elindította saját atomfegyverprogramját, amelynek eredményeként 1974-ben már sikeres kísérletet is hajtott végre; ez arra ösztönözte Pakisztánt, hogy hasonló programba fogjon, és ennek eredményeként az ország 1998. május elején egy nap alatt öt kísérleti atomrobbantást hajtott végre.³³ Ez az esemény kiváló példája az elrettentés stratégiájának a második világháború utáni időszakban a kommunikáció, fenyegetés és stabilitás tengelyei mentén. A konfliktus során a két ország közötti kommunikációs dinamika,

³⁰ Meghalt Norman Schwarzkopf 2012.

³¹ STAFF–KEEBLE 1997.

³² MOWLANA–GERBNER–SCHILLER 2018.

³³ DUNAI 2019.

az elrettentési szándékok kifejezése és azok fogadtatása kiemelten fontos volt a stratégiai egyensúly fenntartásában.

Összegzés

A fentieket összegezve úgy vélem, hogy a döntéshozók közötti folyamatos kommunikáció különösen fontossá vált a második világháborútól kezdve napjainkig. Azonban ennek jelentőségét nemcsak ők ismerték fel, hanem más, akár nem állami szereplők is. Szembetűnő az is, hogy az érintett szereplők törekedtek a rendelkezésükre álló legmodernebb infokommunikációs eszközöket akár direkt és indirekt módon is használni és alkalmazni befolyásolási és/vagy meggyőzési céllal. Ugyanakkor szembetűnő az a tény is, hogy a kommunikáció egyes vonulatai mentén hogyan alakulhatott át a katonai és biztonságpolitikai stratégiai gondolkodás a tárgyalt időszakban.

Felhasznált irodalom

- A hidegháborús forródrót története (2003). *Múlt-Kor*, 2003. augusztus 29. Online: https://mult-kor.hu/20030829_a_hideghaborus_forrodrot_tortenete
- BÁNYÁSZ Péter (2020): *Közösségi média és közszolgálat*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet.
- BÉRCZI Szaniszló (1985): *Anyagtechnológia I.* Egyetemi jegyzet. Budapest: Tankönyvkiadó.
- CHERSICLA, Richard S. (2019): *Fighting Words: Communications and Extended Deterrence in the 21st Century*. Fort Leavenworth, KS: School of Advanced Military Studies. Online: <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1083208.pdf>
- DEBUSMANN, Bernd (2025): Three Sensitive Messages from Yemen Strike Signal Chat Unpacked and Explained. *BBC*, 2025. március 16. Online: <https://www.bbc.com/news/articles/cj0q5r7ggnlo>
- Donald Trump Launches Strikes Against Yemen's Houthis Over Red Sea Ship Attacks, Killing at Least 31 Civilians (2025). *Sky News*, 2025. március 16. Online: <https://news.sky.com/story/donald-trump-launches-strikes-against-yemens-houthis-13329695>
- DUNAI Péter (2019): Atomhatalmak viaskodnak Kasmírért. *Növekedés*, 2019. augusztus 25. Online: <https://novekedes.hu/elemzesek/atomhatalmak-viaskodasa-kasmirert>
- FÜZI Imre et al. (1986): *Az egyetemes és magyar hadművészet fejlődése az ókortól napjainkig*. Budapest: Zrínyi.
- GADDIS, John Lewis (2005): *The Cold War. A New History*. New York: Penguin Books.
- Hajszálnyira az atomháborútól: a kubai rakétaválság (2023). *Múlt-kor*, 2023. október 18. Online: <https://m.mult-kor.hu/hajszalnyira-az-atomhaborutol-a-kubai-rake-tavalsag-20231028>
- HOBBSAWM, Eric (1994): *The Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914–1991*. London: Abacus Books.
- Meghalt Norman Schwarzkopf (2012). *Index*, 2012. december 28. Online: https://index.hu/kulfold/eu/2012/12/28/meghalt_norman_schwarzkopf/

- MORGAN, Patrick M. (2017): *The Concept of Deterrence and Deterrence Theory*. Oxford Research Encyclopedia of Politics. Online: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.572>
- MOWLANA, Hamid – GERBNER, George – SCHILLER, Herbert szerk. (1992): *Triumph of the Image: The Media's War In The Persian Gulf, A Global Perspective (Critical Studies in Communication and in the Cultural Industries)*. Routledge.
- NÉMETH József Lajos (2013): A (stratégiai) kommunikáció és a háború kapcsolata napjaikban. *Hadtudomány*, 1–2. 129–139. Online: <https://ojs.mtak.hu/index.php/hadtudomany/article/download/6681/5280/>
- NÉMETH József Lajos (2019): A stratégiai kommunikáció interdiszciplináris megközelítésben. *Hadtudományi Szemle*, 12(1), 167–174. Online: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.11>
- NÉMETH József Lajos (2021): *Stratégiai kommunikáció*. Budapest: Magánkiadás.
- NYE, Joseph S. (2017): Deterrence and Dissuasion in Cyberspace. *International Security*, 41(3), 44–71. Online: https://doi.org/10.1162/ISEC_a_00266
- OBRADOVIC, Lana – BLACK, Michelle (2019): Teaching Deterrence: A 21st-Century Update. *Journal of Political Science Education*, 16(3), 344–356. Online: <https://doi.org/10.1080/15512169.2019.1575228>
- SIKLÓS András (2024): De kik azok a húsz felkelők, akik most a Vörös-tengeren randalíroznak? *Index*, 2024. január 12. Online: <https://index.hu/kulfold/2024/01/12/huszi-lazadok-voros-tenger-tamadas-hajozas-usa-iran-siita/>
- SÖRÖS Lajos (1964): A hadművészet ókori klasszikusai. *Honvédségi Szemle*, 3, 111–113.
- STAFF, Lutton – KEEBLE, Richard (1997): *Secret State, Silent Press: New Militarism, the Gulf and the Modern Image of Warfare*. John Libbey Publishing.
- Szaddám Huszein 1991-ben úgy gondolta, megnyerte a történelem első élőben közvetített háborúját (2020). *Múlt-Kor*, 2020. január 17. Online: [https://mult-kor.hu/szaddam-huszein-1991-ben-ugy-gondolta-megnyerte-a-trtenelem-elso-eloben-kzvetített-haborujat-20200117](https://mult-kor.hu/szaddam-huszein-1991-ben-ugy-gondolta-megnyerte-a-tortenelem-elso-eloben-kzvetített-haborujat-20200117)
- SZAK, Andrea (2014): Media Influence and Reception Analyses. *Hadtudományi Szemle*, 7(1), 152–157. Online: https://epa.oszk.hu/02400/02463/00022/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2014_01_152-157.pdf
- SZAK Andrea (2018): A nyilvánosság kommunikációs színterei. *Hadtudomány*, 28(2), 118–125. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2018.28.2.118>
- TARJÁN M. Tamás (1990): Szaddam Husszein megtámadja Kuvaitot. *RubiconOnline*, 1990. augusztus 2. Online: <https://rubicon.hu/kalendarium/1990-augusztus-2-szaddam-husszein-megtamadja-kuvaitot>
- TheLBJLibrary (2012): Daisy Ad (LBJ 1964 Presidential campaign commercial). *YouTube*, 2012. május 14.
- WESTAD, Odd Arne (2017): *The Cold War. A World History*. Basic Books.